

РЕЦЕНЗИЯ

от **проф. дин Вера Бонева, днк** –

Университет по библиотекознание и информационни технологии

за дисертационен труд на тема:

„Иван Драсов – непознатият и недооценен деец на българското националноосвободително движение“ с автор **Денис Иванов**, представен за защита и придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.2. История и археология; научен ръководител **проф. д-р Пламен Митев**

Информация за кандидата и за процедурата

Денис Иванов е завършил бакалавърска и магистърска степени в професионално направление 2.2. История и археология в периода 2014-2019 г. в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. През 2020-2021 г. работи като уредник в Исторически музей – Чирпан. От 2021 до 2023 г. е редовен докторант към Катедрата по История на България в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител проф. д-р Пламен Митев. В момента Денис Иванов е хоноруван асистент по История на Българското възраждане в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Денис Иванов се откроява с научните си интереси още като студент. Част от неговите публикации са създадени и отпечатани в академични издания преди да бъде зачислен като докторант. Още в магистърската му теза за религията в живота и делото на Васил Левски са налични единични научни приноси. Той системно участва в научни конференции, за което е представил и съответна справка. Като докторант е изпълнил индивидуалния си план и е завършил в срок дисертацията. Подготвил е и е предал за печат 12 статии по темата на дисертацията. 10 от тях са публикувани, а две са под печат. Две от статиите са в реферирани и

индексирани списания. Покрил е националните минимални изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ с 2,5 пъти повече точки, отколкото е минимумът – 200 точки при изискуеми 80. Всички статии се включени пълнотекстово към комплекта с документи. Всяка една от тях се отличава със задълбоченост и прецизност.

Внимателният прочит на труда на Денис Иванов ми дават основание да приема, че той и изцяло авторски и в него няма нелегитимно ползвани части от изследванията на други учени. Авторефератът представя структурата и съдържанието на дисертацията убедително и пълно. Автосправката за приносите е конкретна и реалистична. Както дисертацията, така и авторефератът, са оформени прегледно и пунктуално.

В качеството си на член на научното жури получих всички необходими материали и документи. След като се запознах с тях констатирах, че както в хода на обучението, така и при процедурата за насочване на труда към официална защита няма извършени нарушения. Декларирам, че нямам общи публикации и други форми на съвместна активност с кандидата за докторска степен, които биха били предпоставки за конфликт на интереси.

Общи данни за дисертацията

Дисертацията е в обем 501 стандартни страници. Тя има следната структура – увод, четири глави, заключение, списък с използваните източници, списък на съкращенията. Хронологическият обхват, целите, задачите и методите на изследването са дефинирани ясно и убедително. Приоритизирането на тематичния пред хронологическия подход е мотивирано с разнообразието на дейностите, към които е приобщен

Иван Драсов, както и с разпластеността на наличната информация от първичните и вторични източници.

При работа с архивни материали е отдадено предпочитание на документите, които са пряк продукт от работата и творчеството на възрожденеца, като са привлечени и изключително много други извори – основно от архивите на лица, с които Иван Драсов е сътрудничил в предосвобожденския период – Данаил Христов Попов, Панайот Хитов, Никола Обретенов, Тодор Пеев, Светослав Миларов, и др. Максимално широк е кръгът и на цитираните и анализирани материали от възрожденски вестници, списания, книги.

Работата с изворите е една от най-силните страни на дисертационния труд. Денис Иванов демонстрира способност не само да извлича необходимото му знание от първичните източници, но и да анализира с добре формиран усет към налични неточности, субективни преценки, подвеждащи данни. Това зарежда тезите му с голяма доза надеждност, а реконструкциите – с адекватност и убедителност. Всички позовавания в дисертацията са изведени в съответни бележки под линия, като общият брой на бележките в този тежък метатекст е 2217. Въпреки привидно непомерното бреме на пояснителния пласт, научният апарат не претоварен от излишни повторения, не изземва функциите на основния наратив и в хода на целия прочит на сложния основен текст той поддържа жива връзката между концепциите и съжденията на автора и източниците, с които се работи.

Отчитайки приносите на всички основни автори, формулирани тези по конкретния въпрос, Денис Иванов има смелостта да отстоява своите интерпретации – дори и в случаите, когато те се разминават с позициите на „корифеите“ на академичното знание за Възраждането. В

някои от случаите той оставя „отворени“ отговори на историографски въпроси, които не са подплатени с достатъчно налични факти. Този подход също е полезен, тъй като той ясно дава възможност да се отдели тезата от хипотезата и да се отворят „вратички“ за бъдещи изследвания.

Дисертационният труд е *максимално уплътнен във фактологическо отношение*. Няма скрити или неволни повторения, присъстващи в много от аналогичните трудове напоследък. Всеки параграф е смислова и концептуална цялост, която би могла да се обособи като статия или студия и да представлява самостоятелен наратив по важните теми на възрожденското ни развитие от последното предосвобожденско десетилетие. Заглавията на главите и параграфите са сполучливо формулирани и ясни, като в някои от случаите се ползват за заглавия красноречиви фрази от документалното наследство на Иван Драсов.

Анализ на основния текст

В *първа глава* са проследени жизненият път и обществената дейност на Иван Драсов до 1872 г. Обърнато е внимание на формирането му като личност и са направени уточнения относно датата на раждане на възрожденеца. Най-пространната част е посветена на въвличането му в революционното движение през 1869 г. – и то лично от Васил Левски. Самостоятелният параграф за създаването на Ловчанския революционен комитет и за превръщането на града в конспиративна „столица“ на комитетското дело е прецизен и адекватен на наличните изворови данни. Приносите на Иван Драсов като писар на частния и централния комитети в Ловеч са разкрити в максимална широта не само в практически и в идеологически план, но и в чисто логистичен – къщата на Драсов е едно от основните „седалища“ на двата споменати комитета

в Ловеч. Възприетата от Теодор Тончев теза, че Иван Драсов напуска родния си град през август 1872 г. не с желание да избяга от задаващата се буря в революционното движение, а от желание да продължи обучението в чужбина, е защитена много убедително и с допълнителни доводи.

Първите емигрантски години на Драсов – от септември 1872 до юни 1875 г. – са реконструирани във *втора глава* на дисертацията. Изборът на град Писек в чешките земи на Хабсбургската империя за място на обучение е обоснован коректно. Опитът на Иван Драсов да продължи комитетското дело сред чешките българи е очертан детайлно. Разкрито е отношението на дееца към съдбата на Васил Левски и на революционните начинания след Арабаконашкото нападение, както и към т.нар. „хасковско приключение“. С особена акуратност са систематизирани всички налични в изворите и в историографията данни за участието на емигранта в Третото общо събрание на Българския революционен централен комитет (20-21 август 1874, Букурещ). Двойнствената му позиция в хода на разразилата се криза в Централния комитет в края на 1874 и началото на 1875 г. също е мотивирана с достатъчно много факти и съждения. Отстоявайки тезата си за автономното поведение на Иван Драсов, авторът с основание показва, че той отива в Белград с политическа мисия в началото на месец юли 1875 г. не по нечие „нареждане“, а по своя инициатива; целта му е била да инициира раздвижване на комитетските дела.

Денис Иванов очертава и образа на Иван Драсов като разпространител на революционно-пропагандни материали, като автор на политическа публицистика, като преводач на революционна литература. Специален параграф е отделен на отношението му към/със

заточените в Мала Азия негови съратници и приятели. Позициите му по църковнонародния въпрос и по въпросите на просветното движение са проследени и обобщени в детайли. Чрез приобщеността на възрожденеца към книжовния живот на нацията, осмислена в плана на интелегентските възжелания на дееца, е натрупан още фактически и аналитичен ресурс за превъзможване на остарялата историографска теза за едва ли не пълната „стерилност“ на радикалното направление на освободителното ни движение откъм дейности и ангажименти с еволюционистките направления, развиващи се основно в лоното на църквата и в училищното дело.

Най-активният период от предосвобожденската дейност на Иван Драсов (1875-1878) е обект на историческия разказ в *трета глава* на дисертацията. След като коментира участието на дееца в т.нар. „инициативна комисия“ (заедно със Стефан Стамболов и Христо Ботев), авторът центрира изложението върху комитетското събрание от 12 август 1875 г., в което Иван Драсов е избран за член-секретар на петчленния Български революционен комитет, взел решение за подготовка на въстание. Поради значимостта на тази политическа позиция, авторът подробно разкрива направеното и планираното, но неосъществено, от комитетския лидер по посока постигане целите, набелязани в плана за общобългарско въстание. Изводът, че Иван Драсов е „централна фигура“ и/или реален ръководител на Българския революционен комитет и на цялата подготовка на опита за въстание в България от 1875 г. е сред добре защитените приноси моменти в дисертационния труд.

В трудните за революционната ни емиграция последни месеци на 1875 г. Иван Драсов преустановява съвместните си действия с Христо

Ботев, Стефан Стамболов, Панайот Хитов и другите бъдещи организатори на Априлското въстание. Той не е част от Гюргевския революционен комитет. Деецът обаче участва в събранието в Браила от 6 март 1876 г., взело важни решения за пропагандни и въоръжени действия в хода на бъдещото въстание. Всички тези обстоятелства са прецизно реконструирани в няколко последователни подпараграфа, като е отделено място и на „културно-литературните прояви“ на възрожденеца. Особено задълбочен е анализът на работата на Иван Драсов като публицист – съредактор на вестник „Възраждане“ (Браила, юни-октомври 1876 г.) и автор на част от материалите в изданието.

Любопитен е разказът на Денис Иванов за организираната „гълъбова поща“ между градовете Зимнич и Свищов в навечерието и в самото начало на Руско-турската война 1877/78 г., както и описанието на управленските му инициативи на позицията председател на първия Градски управителен съвет на Ловеч по време на руското окупационно управление на България, която той заема в продължение на почти една година (31 август 1877 – 1 август 1878). Частта, отнасяща се до административната работа на Иван Драсов като ръководител на местното самоуправленско тяло в родния му град, е приносна не само за историята на града Ловеч, но и в общонационален план.

Четвърта глава е иновативна за жанра на дисертациите – биографии на възрожденски дейци. Тя е посветена на съпричастието на Иван Драсов към съхраняването и развиването на историческата памет за революционното движение и на присъствието на дееца в съвременното културно и образователно пространство. Денис Иванов представя разнородни факти от надеждни източници, чрез които доказва важната и отговорна роля на Иван Драсов в запазването на

документи и сведения за политическите инициативи, в които е участвал. В края на своя пространен текст авторът доказва, че паметта за възрожденеца в днешното общество е твърде крехка и почти невидима. Тя е несъизмерима със спомена за другите негови съратници – Васил Левски, Любен Каравелов, Христо Ботев, Панайот Хитов, Стефан Стамболов. Това неадекватно подценяване е обяснено и с исторически, и с историографски доводи.

Оценка на приносите и критични бележки

Дисертацията на Денис Иванов е един от научните трудове по История на Българското възраждане от последните години, който с чиста съвест мога да определя *като изряден, задълбочен и приносен*. Той е попил и дързостта, присъща на всеки млад автор, и историописната вещина, характерна за усвоилите занаята учени. Фактите и съжденията в изложението се редят по оня естествен и съответстващ на високите академични стандарти начин, по който би трябвало да се пише по всяка една тема, свързана със сакрализираната в културната ни памет епоха на Възраждането.

Авторовите позиции са защитени умело и интелигентно. Използваната терминология е прецизна и уместна. Тя е прикрепена както към добрите традиции на националната ни историопис, така и към понятийните рамки на общоевропейския наратив за XIX век. Стилът е академичен, а граматически и печатни грешки почти не се забелязват.

Сред *фактологическите приноси* се откроява обстоятелството, че това е първата доосвободенска обзорна биография на Иван Драсов, която може и трябва да се превърне в основа на неговата реабилитация като водеща фигура в революционното крило на освободителното ни движение от последното десетилетие преди Освобождението. В

обращение са включени малко познати или неизвестни досега архивни материали. Нанесени са основателни колекции върху интерпретативната част на сборника „Иван Драсов в българското национално революционно движение (1871 – 1877 г.)“. Обогатена е представата за културните, образователните и политическите връзки между българското и чешкото общество през споменатото по-горе десетилетие. Реконструкцията на процесите по създаването и функционирането на Централния български революционен комитет в Българско е исторически убедителна и документално защитена.

Налични са и *методологически приноси*, които според мен са по-важни. Приоритизирането на тематичния пред хронологическия подход при разгръщането на биографичния наратив се оказва в конкретния случай не само работещо, но и високоефективно. Плътното вграждане на автентичните документални текстове в авторовия разказ, осъществено при пълен респект към оригиналите, е метод за историописно пресъздаване на епохата, който по принцип е рисков и труден. Денис Иванов се е справил с използването му успешно и показва, показва потенциал за развитие в споменатата насока. Елиминирането на клишетата, свързани с разделението на възрожденските дейци на революционери vs либерали, революционери vs еволюционисти, политици vs книжовници доближава в максимална степен реконструкцията до реалните обстоятелства на миналото; обстоятелства, които никога не са еднозначни и едноизмерни.

Критичните ми бележки се отнасят най-вече до обема на наратива, който в определени параграфи би могъл да се намали, като се редуцират част от примерите, дадени за очертаване на определен процес. На места основната линия се губи всред максимално разгърнатото ветрило на

хипотези и мнения по въпроса, част от които биха могли да се изнесат под линия. Липсва очерк за частния живот на Иван Драсов преди отиването му в Чехия, след установяването в емигрантство и в ловчанския му период – 1877-1878 г. Към дисертацията би трябвало да се приложат снимките, които са надлежно описани в основния текст и които се отнасят както до житие-битието на възрожденеца, така и на историческата памет, свързана с него.

Заключение

Изследването, представено от Денис Иванов, е изрядна, задълбочена и приносна дисертация в професионалната област „История и археология“. Тя отговаря на най-високите стандарти на съвременното знание за миналото и е отличен атестат и за автора, и на научния ръководител, и за катедрата.

Предвид изложеното, давам своята **ПОЛОЖИТЕЛНА** оценка на дисертационния труд на Денис Иванов „Иван Драсов – непознатият и недооценен деец на българското националноосвободително движение“ и **гласувам със ЗА** по процедурата за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление „История и археология“, докторска програма „История на България“.

София,
27 март 2024

проф. дин Вера Бонева, днк